

יום כיפור OF תפילות CONCLUDING THE

According to all rites, the following should be performed to mark the conclusion of the יום כיפור of תפילות:

- Recite the first פסוק of קריאת שמע;
- Answer the first פסוק of שמע with 'וגו' ברוך שם כבוד, וגו';
- Recite the verse of ה' הוא האלהים seven times;
- תקיעת שופר.

There are differences of opinion as to how many sounds need to be issued from the שופר, when the sounds should be issued and whether any other פסוקים should be recited. To understand the reasons for each of these customs, let us begin by identifying the earliest references to each practice.

The גאונים are the first to speak of the practice of sounding the שופר at the conclusion of יום כיפור:

סדר רב עמרם גאון תפילת נעילה של יום הכיפורים – ולאחר שמסיים תפלת נעילה, מתחיל שליח צבור מיד והוא רחום וכו', ברכו, אשר בדברו וכו', כדרך שמתפלל בחול, ואומר אתה הברלת בחונן הדעת כמו שאומר במוצאי שבתות. ובמוצאי יום הכפורים שחל להיות באמצע שבת, ובמוצאי יום טוב אין אומר ויהי נועם, שמתחלה כשקבעה אבות הראשונים לא קבעה אלא למוצאי שבת לחול. ובמוצאי שבת גופה ליום טוב אין אומרים יהי נועם, כמו שכתוב למעלה. ולאחר עושה שלום תוקעין בשופר קשר"ק פעם אחת, והולכים לבתיהם לשלום.

Translation: After completing Tefilas N'Eilab, the prayer leader commences Tefilas Arvis by calling out V'Hu Rachum, etc., Barchu, Asher Bidvaro, etc., as we do each night. We then say Ata Hivdalta in the Bracha of Chonain Ha'Da'As as we do at the conclusion of each Shabbos. At the end of Yom Kippur when it falls on a weekday, as at the conclusions of other holidays, we do not recite V'Hei No'Am as part of Tefilas Arvis. That practice was established by our forefathers to mark the transition from Shabbos to a weekday. However when we transition from Shabbos to a holiday that falls on a Sunday, we do not recite V'Hei No'Am at the conclusion of Shabbos, as we stated above. At the conclusion of Yom Kippur after saying the line of Oseh Shalom at the end of Kaddish Tiskabel, the Shofar is sounded with the following sounds: Tekiah, Shevarim-Teruah, Tekiah, one time, and all depart to their homes.

תשובות הגאונים – שערי תשובה סימן סז–רבינו האי ז"ל–וששאלתם על ענין תקיעת שופר במוצאי יום הכיפורים, מנהגנו לתקוע תשר"ת במוצאי יו"הך בכל מקום ולא מצינו טעם חובה. אלא דומה כי הוא זכר ליובל שנאמר בו תעבירו שופר בכל ארצכם. ומנהגנו בכל שנה ושנה אטו יובל. אי נמי כדי לערבב את השמן.

Translation: You asked why we sound the Shofar at the conclusion of Yom Kippur, the practice in every Jewish community in which the sounds of Tekiah, Shevarim Teruah, Tekiah are issued. I cannot find a basis to suggest that it is mandatory to do so. However, I can surmise that the practice was instituted to remind us of how the Jubilee year was celebrated, as the Torah tells us: sound the Shofar throughout the land. Our practice is to sound the Shofar at the conclusion of every Yom Kippur and not just once every fifty years because we are not sure which year is the Jubilee year. Others suggest that we do so to confuse the Satan.

According to the מוצאי תפלת ערבית of תפלת נעילה, גאונים did not take place until after תקיעת שופר. The ספר המנהיג is one of the first to refer to the practice of performing תקיעת שופר immediately after תפלת נעילה concludes:

ספר המנהיג הלכות צום כיפור עמוד שסא-ואני ראיתי בצרפת מקומו' שהיו תוקעי' לאחר תפי' נעילה מיד לפני תפי' ערבית, וכן כת' ר"ש ז"ל בסידורו, ואמ' הטעם אחרי שאמ' הכמי' בשבת [ק"ז ע"ב] בפ' כל כתבי כל מלאכת עבודה לא תעשו, יצא תקיע' שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה ואין האיסור מלתקוע בשבת אלא שמא ילך אצל בקי ללמוד ויעבירו ד' אמות ברשות הרבי', הכא אין לחוש כשכבר למדו הלכו' תקיעה מר"ה, והשופר בבית הכנסת ואין לחוש לכך, כך ראיתי ואין נראה בעיניי. אב"ן. ומנהג ספרד ופרובינצ' לאחר תפילת ערבי' וכן עיקר.

Translation: While in France, I was present in synagogues in which the Shofar was sounded immediately after concluding Tefilas N'Eilah and before commencing Tefilas Arvis and so suggested Rashi in his Siddur. He explains that the Shofar could be sounded before reciting Havdalah based on the following: (Maseches Shabbos 117b) in the chapter entitled all writings, it is recorded that the verse: all work you shall not perform, excludes the sounding of the Shofar and the removal of bread from the oven; both represent special skills and not labor. The only reason that sounding the Shofar is not permitted on Shabbos is out of concern that one may go to an expert on Shabbos to be trained in how to sound the Shofar and in doing so, may carry the Shofar for four Amos in a public area. However, for the act of sounding the Shofar at the conclusion of Yom Kippur, we are not concerned that a person will first go to an expert to learn how to sound the Shofar since if the one sounding the Shofar had needed training, he would have undergone that training during or before Rosh Hashonah. In addition, the Shofar should already be present in the synagogue since it was needed on Rosh Hashonah. That is what I read but I cannot agree with that position. The custom in Spain and Provence is to sound the Shofar after Tefilas Arvis and that custom appears to me to be the better practice.

It is important to note that the ספר המנהיג does not refer to the practice of reciting any פסוקים such as שמע ישראל or ה' הוא הא-להים at the conclusion of כיפור. The earliest references to those practices are found among ראשונים Ashkenazic:

תוספות מסכת ברכות דף לד' עמ' א'-אמר פסוקא פסוקא וכפליה - פי' בקונטרס משתקין אותו דמהזי כעושה ב' רשויות ובה"ג ובפר"ח מפרש איפכא פסוקא פסוקא אין משתקין אותו מיהו מגונה הוי אך לשון הגמרא לא משמע כפי'. ואותן בני אדם שאומרים ב' או ג'

להבין את התפלה

פעמים שמע ישראל ביוה"כ משתקין אותם לפירש"י ולפר"ח מגונה מיהא הוי או שמא אין לחוש רק כשקורא ק"ש בעונתה ומקבל עליו עול מלכות שמים ומ"מ טוב שלא לומר אך מה שאומרים ה' הוא הא-להים ז' פעמים ביוה"כ ויום ערבה כנגד ז' רקיעים משבחים לבורא שהוא דר למעלה מזו' מנהג כשר הוא וגם מצינו בקרא שתי פעמים ה' הוא הא-להים גבי אליהו (מלכים א יח)!

Translation: Rashi explains that we quiet him after repeating a verse because he appears to be praying to two gods. In the books Hilchos Gedolos and the commentary of R. Hananel, we find the opposite explanation; i.e. we do not quiet him when he recites a verse twice but it is still considered an inappropriate action. Nevertheless, the wording of the Gemara does not seem to support that interpretation. Concerning the practice among some individuals who recite the first verse of Kriyas Shema two or three times at the conclusion of Yom Kippur, we should not allow the practice if we follow the interpretation of Rashi but we can allow the practice if we accept the interpretation of R. Hananel that it is only considered to be an inappropriate act. However, we could argue that repeating those verses is not of a concern because the verse is not being said as part of fulfilling the Mitzvah of Kriyas Shema. Instead, it is being said as part of the process of accepting responsibility towards G-d. Nevertheless, it is better not to recite the first verse of Kriyas Shema more than once. But the practice of reciting the verse: G-d is the Lord seven times on Yom Kippur and on Hoshana Rabbah corresponding to the seven strata of Heaven is a form of praise. We are acknowledging that G-d resides above those seven strata. Therefore it is appropriate to do so. We also must consider we are quoting a verse (Melachim 1, 18) in which the words: G-d is the Lord are repeated.

מחזור ויטרי סימן שנו-ושליח ציבור אומ' קדושה רבה למוסף . . . וחותר ברכת כהנים עד עושה השלום: קדיש כו': ותוקע תקיעה אחת זכר ליובל. ועונין הציבור שבע פעמים ה' הוא הא-להים. שמעתי שתוקעין בארץ ישראל במוצאי יום הכיפורים. קשר"ק. אחר תפילת הול לפי שכבר הבדילו. ובגולה שלנו לא נהגו אלא תקיעה אחת לזכר בעלמא. זכר ליובל . . . ובעיר קולוניא נהגו העם קשר"ק. ואו' החזן והציבור עונין ה' הוא הא-להים ז' פעמים מפני מעט עולה לו משבעה רקיעים לאחר תפילה: ולפיכך אין נכון לומר עד אחר תפילת ערבית שיש מקומות שאומר' אותו לאחר תפילה נעילה ואין נכון שמלויים שכינה ויש להם עוד להתפלל: ואחר כך אומ' שמע ישראל ה' א-להינו ה' אחד. פעם אחת. ויש אומ' אותו ג' פעמים. וטעם שניהם לא שמעתי. וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. פעם אחת. ויש אומ' ג'. וה' הוא. ושמע. וברוך. הכל יאמרו בקול רם. ונעים זמירות ישראל. ואינו כאומ' מודים מודים. שמע שמע. דכיון דכת' בקרא ה' הוא הא-להים. ה' הוא הא-להים. בפרשת אליהו אין לחוש:

Translation: The prayer leader says Kedushah Rabbah as part of Tefilas N'Eilah as we regularly do as part of Tefilas Mussaf. . . He finishes the recital of Birchas Kohanim and concludes with the Bracha of

1. The text of the פסוק is as follows:

מלכים א פרק יח (לט) וירא כלהעם ויפלו על-פניהם ויאמרו ה' הוא הא-להים ה' הוא הא-להים:

Translation: Those present saw and then they fell on their faces and they said: G-d is the Lord, G-d is the Lord.

We are permitted to recite the words: ה' הוא הא-להים ה' הוא הא-להים seven times because we are following the model that this פסוק presents. However, Ashkenazim appear to be making a mistake in saying only the words: ה' הוא הא-להים seven times. They are not being true to the wording of the פסוק. The phrase that should be repeated seven times is: ה' הוא ה' הוא הא-להים. That in fact is the practice among Sephardim.

Oseh Ha'Shalom and then Kaddish. They then sound the Shofar once as a remembrance of the celebration of the Jubilee year. Those congregated then respond by saying G-d is the Lord seven times. I heard that in Eretz Yisroel they issue three sounds; i.e. Tekiah, Shevarim-Teruah, Tekiah, and only after completing Tefilas Arvis because by then they would have recited Havdalah in Shemona Esrei. In our part of the Diaspora we do not sound more than one sound as a memorial to the Jubilee year . . . In the City of Cologne, they follow the custom of sounding three sounds; i.e. Tekiah, Shevarim-Teruah, Tekiah. Then the prayer leader and those congregated say: G-d is the Lord seven times because G-d is about to travel across the seven strata of Heaven as soon as the prayer service has concluded. That is why it is not correct to say that verse seven times until after Tefilas Arvis because those verses are being said to accompany G-d as He travels across those strata and Tefilas Arvis is still to be recited. Nevertheless, in many places they recite those verses after Tefilas N'Eilah. Then they say the verse of Shema Yisroel once but some say the verse three times. The reason for following either custom is not known to me. And then they say the line of Baruch Shem Kvod once while others say the line three times. All three lines, Shema, Baruch Shem and Hashem Hu Ha'Elokim should be said loudly. That is because the voices of the Jewish people are very dear to G-d. Repeating the verse of G-d is the Lord is not like repeating words within Shemona Esrei because we are following the model of what is found in Sefer Melachim in an incident involving the prophet Eliyahu when the Jewish People recited the phrase: G-d is the Lord twice. Therefore, repeating the verse is of no concern.

The **אבודרהם**, an early source for the Sephardic Rite, provides for the sounding of the **שופר** but not the recital of the **פסוקים** of **שמע ישראל** and **ה' הוא האלהים** and provides for the recital of a different **פסוק**:

ספר אבודרהם סדר תפלת יום הכפורים—ונהגו לאחר שמתפללין ערבית לתקוע סימן קשר"ק פעם אחד ואחר כך אומר (קהלת ט, ז) לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלהים את מעשיך מפני שאומר במדרש קהלת (פ"ט ז ע"ש) בשעה שישראל נפטרין מבתי הכנסיות במוצאי יום הכיפורים בת קול יוצאת ואומרת להם לך אכול בשמחה לחמך כבר נשמעה תפלתכם לפני כריה ניהוח.

Translation: It is customary after completing Tefilas Arvis at the conclusion of Yom Kippur to issue the following sounds from the Shofar: Tekiah, Shevarim-Teruah, Tekiah, one time, and to then say the verse: (Kobeles 9, 7) Go your way, eat your bread with joy, and drink your wine with a merry heart; for G-d has already accepted your works. We recite the verse based on Midrash Kobeles (Chapter 9, 7) which relates as follows: When the Jewish People depart from synagogue at the conclusion of Yom Kippur, a voice is heard in heaven that says: Go your way, eat your bread with joy-your prayers have been heard by Me and they were accepted like the sweet aroma of the sacrifices.

In the above sources, we learned of several reasons why the practice of sounding the **שופר** at the conclusion of **יום כיפור** was instituted. The following sources add additional justifications:

תוספות מסכת שבת דף קיד' עמ' ב'—ואמאי ליתקע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה — לא להודיע די"ט קיל אלא להודיע שהוא לילה וכן אומר ר"י מה שתוקעים במוצאי יוה"כ אינו

להבין את התפלה

אלא להודיע שהוא לילה ויאכילו את בניהם שהתענו וגם להכין סעודת מוצאי יוה"כ שהיא כעין י"ט כמו שיסד הפייטן אחר גמר מיצוי אכול בדצוי ורצוי ולא כמחזורים שכתוב בהן שהתקיעה זכר ליובל כי למה תוקעין בכל שנה ושנה וכי היה יובל בכל שנה ושנה.

Translation: Not to convey the message that Yom Tov has concluded but that night has arrived. So too R. Yitzchok said about sounding the Shofar at the conclusion of Yom Kippur. It is undertaken to advise the community that night has arrived, that Yom Kippur has concluded and that the children who may have fasted should be fed². Also it is meant to remind those at home to prepare a festive meal because the conclusion of Yom Kippur is deemed to be a quasi-holiday as the composer wrote in one of his poems: after sealing my verdict, I will eat in joy because G-d has accepted my prayers. That explanation differs from the one found in Machzorim that the sounding of the Shofar is meant to be a remembrance of what took place during the Jubilee year. Had that been the reason, then why do it each year? Each year was not a Jubilee Year!

ספר מצוות גדול³ לאוין סימן סט-נהגו העם לתקוע קשר"ק במוצאי י"ה, ואין זה זכר ליובל שאם כן לא היו עושין כך בכל שנה אלא בזמן היובל . . . וקבלתי ממורי רבינו יהודה בר רבי יצחק, אחר שהשלים תפילת נעילה אומר קדיש ואחר כך אומר ז' פעמים ה' הוא הא-להים, לפי שהשכינה עולה למעלה משבעה רקיעים, ואחר כך שמע ישראל פעם אחת ומיד תוקעין משום דכתיב (תהלים מז, ו) עלה א-להים בתרועה ה' בקול שופר.

Translation: It is customary to issue the following sounds from the Shofar: Tekiah, Shevarim-Teruah, Tekiah at the conclusion of Yom Kippur but those sounds are not issued as a remembrance of the Jubilee year. Had that been so, we would not sound the Shofar at the end of Yom Kippur each year but would do so only every fiftieth year . . . I learned from my teacher R. Yehudah son of Yitzchok that after the Shaliach Tzibbur recites Kaddish at the conclusion of N'Eilah, he then says the words: G-d is the Lord seven times because G-d is about to pass through the seven strata of Heaven. He should then recite the verse of Shema Yisroel once and the Shofar should be sounded based on the verse: (Tehillim 47, 6) G-d ascends accompanied by the sound of Teruah, G-d through the sound of the Shofar.

ספר שבולי הלקט סדר יום הכיפורים סימן שכב-דין סדר תפלת ערבית ותקיעה והבדלה במוצאי יום הכיפורים-ותפלת ערבית מתפללין כשאר כל ימות השנה ואמר אתה הבדלת בחונן הדעת ולאחר תפלת ערבית נהגו לתקוע קשר"ק פעם אחת. וכתב בעל הדברות זצ"ל מנהגינו לתקוע קשר"ק בלא ברכה אחר תפלת ערבית ושמעתי משום דשמן ביוה"כ לית ליה רשותא לשטוני. ובמוצאי יום הכיפורים בחזירתו מגערין בו . . . שעל כן נהגו לתקוע במוצאי יוה"כ לפי שבראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון ועומדין בדין וגזר דינם נחתם ביוה"כ ואלו הימים ימי תשובה הם והשב בינתיים מוחלין לו על עונותיו ולפיכך תוקעין במוצאי ליל יום כפור להודיע כי נצטדקו בדין. וכך מנהג העולם כשחוזרין מעורכי המלחמה ונצחו את שונאיהם חוזרין בחדוה ובתרועה להרים קול . . .

2. You must keep in mind that any clocks that were available in the Middle Ages were very primitive and were not precise.

3. R. Moshe b. R. Jacob of Coucy, France, was born circa 1200 (4960). His mother was the daughter of the Tosafist R. Chaim haCohen of Paris, and his brother-in-law was R. Shimshon of Coucy. His most significant mentor was R. Yehudah b. R. Yitzchak known as Sir Leon of Paris. (Bar Ilan Digital Library)

Translation: Tefilas Arvis is recited after the conclusion of Yom Kippur following the regular weekday format except that we add Havdalah in the Bracha of Chonain Ha'Da'As. Upon completing Tefilas Arvis, the Shofar is sounded with the following: Tekiah, Shevarim-Teruah, Tekiah, once. The Ba'Al Ha'Dibros wrote that it is our custom to sound Tekiah, Shevarim-Teruah, Tekiah without a Bracha after Tefilas Arvis. I heard that the basis to do so is that on Yom Kippur, Satan is prohibited from arguing against the fate of the Jewish People but once Yom Kippur has ended, Satan once again advocates against the Jewish People so we want to confuse him. . . that is why we sound the Shofar at the conclusion of Yom Kippur because on Rosh Hashonah the entire world passes before G-d and is judged. Their fate is sealed on Yom Kippur. The days in between are set aside for repentance. Because of that repentance, a person's sins are forgiven. We sound the Shofar at the conclusion of Yom Kippur to mark that our fate has been sealed for good. That is how mankind generally celebrates a military victory by returning joyfully and by sounding trumpets.

ואחי ר' בנימין זצ"ל כתוב מה שנהגו לתקוע במוצאי יום הכיפורים לפי שהשופר הוא סניגורן לישראל בראש השנה והקב"ה עומד מכסא דין לכסא רחמים ומצדיק אותם בדין היאך מה דאת אמר עלה א-להים בתרועה ה' בקול שופר ועתה שהן יוצאין מבית הדין זכאין וגזר דינן נחתם לזכות הסניגור שלהם הוא יוצא עמהם ומשמע קולו בשמחה וכן דרך העולם כשבועלי הריב נוצחין את הדין הן מקלסין את סניגורן ושמחין עמו. ועוד כתב אחי טעם אחר לפי מה שמצינו בפירקי ר' אליעזר שכשעלה משה רבינו לקבל לוחות האחרונים עלה בראש חדש אלול וירד בעשרה בתשרי וצוה לתקוע בעלייתו וירידתו לכך התקינו דורות האחרונים לתקוע בליל ר"ח אלול בשופר ובמוצאי יוה"כ לזכר אותם התקיעות שקבלו לוחות האחרונים בשמחה.

Translation: My brother, R. Binyamin wrote that the custom to sound the Shofar at the conclusion of Yom Kippur is because the Shofar acts as an advocate for the Jewish People on Rosh Hashonah. The sounds of the Shofar cause G-d to remove Himself from His throne of strict judgment and to seat Himself on His throne of compassion. Because of those sounds, G-d seals our verdict for good. That is what is meant by the verse: G-d ascends with the sound of Teruah, G-d through the sound of the Shofar. When the Jewish People leave the place of judgment with a not-guilty verdict and their fate is sealed for good, they carry with them their advocate (the Shofar) and they issue sounds of joy from it. That is the manner in which mankind acts when it is successful in court. The winning litigants compliment their advocate and rejoice with him. My brother further wrote that we find in Pirkei D'R. Elazar that when Moshe Rabbeinu ascended Har Sinai to receive the second set of the Ten Commandments, he did so on Rosh Chodesh Elul and descended on the tenth day of Tishrei (which is why Yom Kippur was scheduled for that day). Moshe Rabbeinu directed the Jewish People to sound the Shofar upon his ascending Har Sinai and to do so again upon his descending from there. That is why later generations began the practice of sounding the Shofar each day beginning with the first day of Elul and also at the conclusion of Yom Kippur. Those sounds are a reminder of the joy the Jewish People felt upon receiving the second set of the Ten Commandments.

משה משה עמוד העבודה יום כיפור סימן תתפה – עוד מצאתי טעם, שבשעת נעילה הקדוש ברוך הוא חותם על הרעה והטובה, לפיכך תוקעין בשופר שיוזכרו עקידתו של יצחק ויחתום גזר דינם לטובה. עוד שיוזכר קולות של תקיעות מתן תורה שקבלו התורה בלב שלם ובנפש חפצה.

להבין את התפלה

Translation: I found a further reason to sound the Shofar at the conclusion of Yom Kippur. It is because at that moment G-d issues His verdict of good fortune or misfortune. Therefore we sound the Shofar to remind G-d of the binding of Yitzchok. We hope that in the merit of Yitzchok's act, G-d will issue a verdict of good fortune. One more reason is to remember the sounds of the Shofar that were heard upon the Jews accepting the Torah at Har Sinai which they did with great enthusiasm and with a full heart.

The custom to recite the line of **לשנה הבאה בירושלים** upon completing the sounding of the **שופר** appears to be a recent innovation. The following is one of the earliest sources to describe the practice:

ערוך השולחן⁴ אורח חיים סימן תרכג-סעיף ה-ואחר גמר התפלה אומרים שמע ישראל בקול רם וכן ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ג' פעמים וז' פעמים ד' הוא האלקים להורות כי הטבע שהוא תחת הזמן המוקף משבעה ימים וז' כוכבי לכת הכל הוא תחת השגחתו יתברך ואם יסיר השגחתו אף רגע תחזור העולם לתוהו ובוהו ולהוציא מדיעות הפוקרים ותוקעים תשר"ת ואצלינו תוקעים תקיעה אחת והוא סימן טוב לבשר לנו כי הקדוש ברוך הוא קבל תפלתנו ואומרים לשנה הבאה בירושלים.

Translation: After the conclusion of Tefilas N'Eilah the verse of Shema Yisroel is recited in a loud voice and the line of Baruch Shem Kvod, three times. The words: G-d is the Lord are recited seven times to demonstrate that G-d is above time restrictions and above the entire universe, that all is under G-d's control and if G-d were to stop supervising the world for even a second, the entire universe would return to a confused state. We say that to separate ourselves from those who deny that concept. We then sound the Shofar seven times issuing a Tekiah, Shevarim-Teruah, Tekiah, once. That is a favorable way to signify that G-d accepted our prayers and we exclaim: May we all be in Yerushalayim next Yom Kippur.

Why do we exclaim: "לשנה הבאה בירושלים"?

מנהגי החגים⁵: "לשנה הבאה בירושלים הבנויה" – לאחר התקיעה בשופר נוהגים לומר "לשנה הבאה בירושלים הבנויה". הטעם: פעמיים בשנה אומרים: "לשנה הבאה בירושלים הבנויה", במוצאי יום הכיפורים ובליל פסח, לפי שנחלקו ר' אליעזר ור' יהושע האם בתשרי עתידים ישראל להגאל או בניסן (ר"ה יא, א), ואנו המצפים לגאולה יוצאים ידי חובת שניהם באמירת "לשנה הבאה בירושלים" בתשרי ובניסן.

Translation: After sounding the Shofar at the conclusion of Yom Kippur, it is customary to say: Next year in the rebuilt Yerushalayim. The reason: Twice a year we exclaim: Next year in the rebuilt Yerushalayim; at the conclusion of Yom Kippur and at the end of the Seder. The two occasions were chosen based on a difference of opinion between R. Elazar and R. Yehoshua as to the month in which the Jewish people will ultimately be redeemed; is it the month of Nissan or the month of Tishrei (Rosh Hashonah

4. Rabbi Yechiel Michel ben Rabbi Aaron HaLevi Epstein was born in 1829 in Bobroisk, Russia. He married the daughter of Rabbi Jacob Berlin of Mir (the father of the Netziv) and continued his studies in the yeshiva of Volozhin. He was appointed rabbi of Novardhok (Novogrodok), and headed the yeshiva there. His son, Rabbi Baruch Epstein, authored the Torah Temimah. His daughter married her uncle, the Netziv. Rabbi Yechiel Michel passed away in 1908. (Bar Ilan Digital Library)

5. Holiday laws and customs and their meanings across the Jewish calendar, by Rabbi Yehudah Hayun. (Bar Ilan Digital Library)

11a). We, who look forward to the redemption, accept both opinions. Therefore, we say: Next year in the rebuilt Yerushalayim in both the month of Tishrei and the month of Nissan.

One issue has not been resolved; i.e. why we recite the first פסוק of קריאת שמע at the conclusion of יום כיפור. Perhaps a clue for its inclusion can be found in the following instruction printed in some מחזורים:

תבין נש"ה כשנאמרים בתפלת נעילה שמע ישראל בקול רם ובכוונת הלב יכוין :
 לא אקד מישראל למהדר נסאו על קדושת השם ית' ותשוב לו כוונה זו כאלו :
 עשה כסועל ועמד בנסיון על קדושת שמו הגדול :

Translation: I found in the writings of the Shlah that when we recite the first verse of Kriyas Shema at the end of Tefilas N'Eilah with a loud voice and with great concentration, we must intend that we are ready to sacrifice our lives in sanctification of G-d's name. We should each feel as if we are facing that decision at that moment and that each of us has decided to sacrifice his life in sanctification of G-d's name.

The instruction by the של"ה is a reminder of a hidden theme of יום כיפור; i.e. our need to declare 'יהוד ה'; the singularity of G-d. That declaration may represent the most potent argument we can make to G-d as to why we should be allowed to live one more year; i.e. if we are no longer alive, we can no longer undertake acts that lead to the sanctification of G-d's name. That יהוד ה' is a hidden theme of יום כיפור is bourne out by a סליחה that many Ashkenazic communities recite on ערב יום כיפור and others recite during תפלת נעילה; i.e. ירצה צום עמד⁶. In particular the following lines convey that message:

On what basis may I come and bow myself before Him
 who takes no bribe,
 When I have no deeds to show. Therefore my heart is
 afraid;
 But now when I remember the sovereignty of the
 Divine name
 On this I can rely, when all of those who are present
 recite: the Lord is one
 In unison and in prolongation, each one emphasizing
 the word "One."
 Let this sign come tomorrow (that G-d will forgive the
 people's sins on Yom Kippur).

במה אקדם ואכפף פני לא יקח שחד,
 ובידי אין מעש ועל זאת לבי יפחד,
 אבל עתה בזכרי מלכות שם
 המיחד,
 ועל זאת אני בוטח באומרים ה'
 אחד,
 ומושכים כלם יחד, מזה אחד ומזה,
 מחר יהיה האות הזה.

Those lines are based on the following מדרש:

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ח', ב' – ד"א היושבת בגנים חברים מקשיבים, כשישראל נכנסין לבתי כנסיות וקורין קריאת שמע בכיוון הדעת, בקול אחד בדעה וטעם אחד, הקדוש

6. I want to acknowledge that this סליחה was brought to my attention by Rabbi Eliyahu Soloveichik, Rosh Yeshiva at Lander College.

להבין את התפלה

ברוך הוא אומר להם היושבת בגנים, כשאתם קורין חברים אני ופמליא שלי מקשיבים לקולך השמיעני, אבל כשישראל קורין קריאת שמע בטירוף הדעת, זה מקדים וזה מאחר ואינם מכוונין דעתם בקריאת שמע, רוח הקדש צווחת ואומרת.

Translation: Another explanation: When the Jewish People enter synagogues and recite the first verse of Kriyas Shema with intent, with one voice and with one melody, G-d says: you who are sitting in gardens when you read together, you act as My friends and My entourage hearkens to the sounds of your voices but when the Jewish People recite Kriyas Shema with distraction, with some proceeding slowly while others are saying the words quickly and few are saying the words with proper intent, the voices of heaven cry in anguish.

Perhaps the reason to recite the first פסוק of קריאת שמע at the conclusion of יום כיפור is to create a link between those words and the words with which we begin יום כיפור; i.e. אנו מתירין להתפלל עם העבריינים. Just before the עבריינים leave and return to their lives away from Judaism, we remind them of the sacrifices that others made in the name of קידוש ה' and we them have them join us in declaring יחוד ה' seven times.

With Gratitude

With the help of G-d, I have reached the conclusion of my first review of the סדר התפילות. I hope to begin a second review in the near future. I want to thank those of you who have subscribed to the Tefila Newsletter during the last eleven and a half years. I particularly want to thank Saul Grysman who from the first week began distributing copies of the Newsletter to the Hillcrest community by e-mail and to Harry Peters who delivered physical copies to members of the Torah Center of Hillcrest.

I am taking a break so that I can join a team whose goal it is to prepare for re-publication the book: A Guide To Jewish Prayer by Rabbi Isaiah Wohlgemuth, z"l, my teacher, who taught Beurei Hatefila for many years at Maimonides School, Brookline, MA. Once my work on that project has been completed, I look forward to beginning a second review of the סדר התפילות.

הדרן עלך סדר התפילות

I Will Return To You, The Order Of Our Prayers